

Lasten ja nuorisopsykiatria

Aluehallitus 16.01.2023 § 8
49/00.02.01.00/2023

Valmistelija Sjöström Pia-Maria

Lisätietoja: puhelinnumero: 040 184 1597, etunimi.sukunimi@ovph.fi

Tausta: Useat indikaattorit, mm. henkisen hyvinvoinnin tuen tarve oppilas- ja opiskeluhuollossa, huolestuttavat koulupoissaolot, lasten ja nuorten psykososiaalisten palvelujen kysyntä, lastensuojelun asiakasmäärän lisääntyminen sekä tutkimukset, kuten esim. Kouluterveyskysely, osoittavat että nuorten henkinen hyvinvointi on heikentynyt hyvinvointialueella. Ongelmien kasvu on ollut selkeää jo useiden vuosien ajan ja koronapandemiasta johtuvat yhteiskunnan toiminnan rajoitukset ovat pahentaneet tilannetta entisestään.

Yksi hyvinvointialueen palvelustrategian suurista painopistealueista ovat toimenpiteet lasten ja etenkin nuorten henkisen hyvinvoinnin parantamiseksi. Panostukset ovat osa toimenpiteitä, joilla pyritään saavuttamaan hyvinvointialueen strateginen tavoite väestöstä, joka on Suomen hyvinvoivinta ja toimintakykyisintä.

Lasten ja nuorten palvelujen henkilöstörakenne vastaa edelleen pitkälti kuntien aikaisemmin budjetoimia henkilöstöresursseja. Perusterveydenhuollossa lastenneuvolan ja alakoulujen kouluterveydenhuollon budjetoitu miehitys on varsin hyvällä tasolla. Yläkouluissa se vastaa suurelta osin kansallisia suosituksia, mutta työskentely käsittää pelkästään ehkäisevän työn, minkä vuoksi resurssit ovat monella taholla riittämättömät. Opiskeluterveydenhuollossa on useita oppilaitoksia, joiden budjetoitu terveydenhoitajaresurssi ei vastaa kansallisia vaatimuksia. Vain harvoilla kouluilla ja oppilaitoksilla on riittävät koululääkäriresurssit, ja useissa tapauksissa ne ovat selvästi suosituksia vähäisemmät. Tämä johtuu lähinnä yleisestä terveyskeskuslääkäripulasta. Koulupsykologitoiminnassa on useita täyttämättömiä toimia, mutta 1.8.2023 voimaan tuleva lakisääteinen henkilöstömitoitus vaatii henkilöstöresursoinnin vahvistamista edelleen. Lapsia ja nuoria ja heidän perheitään palvelevien terveyskeskuspsykologien määrä ei vastaa tarvetta, ja yleislääkärin valmius vastata henkisestä pahoinvoinnista ja neuropsykiatrisista erityisvaikeuksista kärsivien nuorten hoidosta vaihtelee suuresti.

Sosiaalihuollon omat perustason perhepalvelujen sosiaalityöntekijäresurssit ovat olleet monissa kunnissa vähäiset ja palvelut on järjestetty pääosin ostopalveluina. Omana toimintana järjestettyä perheneuvontaa on ollut vain muutamissa kunnissa. Useat kunnat ovat ostaneet palveluja kirkon perheneuvonnasta, mutta se tarjoaa tukea enemmänkin parisuhteeseen kuin kasvatuskysymyksiin, ja lisäksi palvelussa saatetaan mieltää olevan kristillinen leima. Koulukuraattorimiehityksen kokonaisuus täyttää lakisääteisen henkilöstömitoituksen, mutta koulujen välillä on vaihtelua. Lapsi- ja perhepalveluissa on pulaa sosiaalityöntekijöistä ja lastensuojeluilmoituksia ei ehditä selvittää lakisääteisessä ajassa. Lastensuojeluun on budjetoitu riittävästi sosiaalityöntekijöitä nykyiseen lakisääteiseen henkilöstömitoitukseen nähden, mutta vuodesta 2024 alkaen vaaditaan vahvistusta. Myös sosiaalityöntekijöiden osalta on kuitenkin rekrytointiongelmia.

Nuorisopsykiatrian hoitajaksoja asukasta kohden on Pohjanmaalla vähemmän, mutta hoitoajat ovat pitempiä. Ainakin lasten- ja nuorisopsykiatrian lääkäreiden budjetoitu henkilöstöresurssi on pienempi kuin monissa muissa paikoissa. Lääkärin ja myös nuorisopsykiatrian muiden henkilöstöryhmien rekrytointi on vaikeaa ja tilannetta hankaloittaa entisestään se, että hyvinvointialueella on useita yksityisiä lastensuojeluyksiköitä, joiden vastuualueena on koko maa. Usein niiden asiakkailta on toistuva psykiatrisen erikoissairaanhoidon tarve ja vuonna 2022 he käyttivät keskimäärin noin kahta nuorisopsykiatrian osastopaikkaa. Nuorille erityisesti suunnatut päihdetyön palvelut puuttuvat alueelta lähes kokonaan, samoin kehitysvammaisille lapsille ja nuorille sekä psykiatrisista ongelmista ja/tai käytösongelmista kärsiville lapsille ja nuorille.

tarkoitettut palvelut. Nämä palvelut ostetaan pääosin muilta alueilta. Syömishäiriöhoidon osaaminen on korkeatasoista, mutta sitä ei ole resursoitu koko hyvinvointialueen tarpeisiin.

Lasten ja nuorten psykososiaalisten palvelujen kustannuksista ei ole vertailukelpoista valtakunnallista tilastotietoa. Sosiaalihuollon kustannukset raportoidaan valtakunnallisesti, ja siltä osin Pohjanmaan kustannukset ovat selvästi maan keskitasoa alhaisemmat (2020). Hyvinvointialueen kuntayhtymän marraskuun 2022 talousarvioseurannassa lasten ja nuorten psykososiaalisten palvelujen kustannukset näyttävät alittavan talousarvion n. 750 000 eurolla, kun taas sosiaali- ja terveystieteiden toimialan lapsi- ja nuorisopalvelujen kustannuksissa on n. 1,5 milj. euron ylitys. Ylitys johtuu siitä, että lastensuojelun kustannukset näyttävät ylittävän talousarvion yli 4,5 milj. eurolla. Koska 2022 oli kuntayhtymän ensimmäinen toimintavuosi, on kuitenkin epäselvää, kuinka vertailukelpoinen talousarvion taso on kuntien aikaisempien kustannusten kanssa. Sotkanetin tietojen mukaan jäsenkuntien yhteenlasketut lastensuojelukustannukset olivat vuonna 2020 suunnilleen samantasoiset kuin kuntayhtymän ennusteessa vuodelle 2022.

Koska hyvinvointialueen lapsi- ja nuorisopalvelut ovat olleet useilla eri aloilla aliresursoituja, ei lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä ole kohtuullista olettaa, että toimenpiteet ehkäisevän työn vahvistamiseksi ja lasten ja nuorten henkisen hyvinvoinnin edistämiseksi tuottaisivat taloudellista säästöä. Henkilöstöresursseja ei ole mahdollista siirtää vaativista palveluista ehkäiseviin palveluihin. Vaativien palvelujen tarve kuitenkin lisääntyy ja ellei suuntaus pysähdy, on muutaman vuoden kuluessa todennäköisesti nähtävissä suuri kustannuslisäys niiden lasten, nuorten ja nuorten aikuisten vaativissa palveluissa, joilla on riski henkisen pahoinvoinnin kroonistumiseen ja syrjäytymiseen.

Lasten ja nuorten henkisen hyvinvoinnin edistämiseksi vaaditaan panostuksia usealla eri tasolla. Ehkäisevää työtä täytyy lisätä vaativimpien palvelujen tarpeen vähentämiseksi pitkällä aikavälillä. Lisäksi vaaditaan, että jo tällä hetkellä huonosti voivat nuoret saavat hoitoa ja palvelua eri portaissa. Palvelutarjonnan tulee käsittää sekä sähköiset että fyysiset palvelut ja palveluohjauksen täytyy toimia saumattomasti. Jotta mahdollisimman moni pääsisi palvelun piiriin, on kehitettävä ryhmätoimintaa, mutta monessa tapauksessa myös henkilökohtaiset kontaktit ovat tärkeitä. Toimenpiteet on kohdennettava suoraan lapsiin ja nuoriin, mutta myös perheisiin.

Kunnilla on erittäin suuri rooli nuorten hyvinvointityössä sekä varhaiskasvatuksen ja sivistystoimen että nuoriso- ja vapaa-aikatoimen kautta. Myös kolmas sektori on tärkeä yhteistyökumppani lähinnä ehkäisevässä työssä, mutta se tarjoaa myös eräitä vaativia palveluja. Hyvinvointialueella lasten ja nuorten henkisen hyvinvoinnin parissa työskentelevää toimintaa on lähinnä psykososiaalisten palvelujen ja sosiaali- ja terveystieteiden toimialoilla, mutta osittain myös asiakas- ja resurssikeskuksessa, kuntoutuksessa ja sairaalapalveluissa. Kansallisten hankkeiden puitteissa on hyvät mahdollisuudet uusien toimintamallien kehittämiseen. Kokonaisuudessaan kehittämistyötä täytyy tehdä koordinoitusti ja integroidusti hyvinvointialueen sisällä ja yhteistyöpintojen suuntaan sekä rinnakkain eri portaissa.

Suunnitelma lasten ja nuorten psykososiaalisten palvelujen kehittämisen pääkohdista ilmenee liitteestä.

Sektorijohtaja, lapset, nuoret ja perheet Sjöström Pia-Maria

- keskustele lasten ja nuorten psykososiaalisten palvelujen kehittämistarpeista evästyksenä kehittämis- ja sopeuttamisohjelman työryhmille ja toteaa, että lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä ei ole kohtuullista olettaa, että toimenpiteet ehkäisevän työn vahvistamiseksi ja lasten ja nuorten henkisen hyvinvoinnin edistämiseksi tuottaisivat taloudellista säästöä.

- toteaa, että palvelujen kehittäminen vaatii henkilöstöresurssien lisäämistä. Ensivaiheessa etusijalle asetetaan henkilöstöresurssit, joita tarvitaan lakisääteisen henkilöstötoimituksen täyttämiseksi, omana toimintana järjestettävän perheneuvontatoiminnan aloittamiseksi ja psykiatristen sairaanhoitajien työskentelyn aloittamiseksi kouluissa. Lisäksi etusijalle asetetaan nuorisopsykiatrian poliklinikan henkilöstön vahvistaminen, sekä selvitys

mahdollisuuksista päiväyksikköön nuorisopsykiatrian osastolla annettavan hoidon vaihtoehtona.

Päätös:

Esitys hyväksyttiin.

Jakelu